

MANUÁL PRE VÝKRM ŤAŽKEJ MORKY BIG 6

BRANKO NITRA, a.s.
Novozámocká 184
949 05 Nitra

OBSAH

ÚVOD	4
AKO NACHYSTAŤ PRIESTORY PRED NASKLADNENÍM ZVIERAT	5
Umiestnenie hál na výkrm	5
Čistenie, deratizácia a dezinfekcia	6
Nastielanie a technológia	7
DEŇ „D“ – NASKLADNENIE	9
Preprava	9
Preberanie JDM	11
SVETLO, TEPLA A VENTILÁCIA	13
Svetlo	13
Teplá	14
Ventilácia	18
KŔMENIE A NAPÁJANIE	19
Výživa	18
Napájanie	21
VETERINÁRNA STAROSTLIVOSŤ	22
NA ZÁVER	23

ÚVOD

Naša spoločnosť Branko Nitra a.s. sa zaoberá chovom moriek viac ako 50 rokov. Táto brožúrka má pomôcť starým aj novým zákazníkom zorientovať sa v chove výkrmových moriek a prehľadným spôsobom poukázať na základné body nevyhnutné pre úspešných chov moriek. Zaoberáme sa chovom ťažkej morky BIG 6, kde krížením rodičovských línií vzniká brojlerová morka s vynikajúcimi rastovými schopnosťami a veľkým podielom prsnej svaloviny.

V dnešnej dobe, kedy sa poukazuje na potravinovú sebestačnosť, ktorú sme za posledné desiatky rokov stratili, by sme chceli aj touto formou pomôcť našim zákazníkom vrátiť na slovenské stoly morčacie mäso slovenského pôvodu a vrátiť sa minimálne na hodnoty spotreby v 80.- 90.-tych rokoch. Nehovoriac o trendoch zdravej výživy, kde má morčacina nezastupiteľné miesto čo sa týka dietetických vlastností, ako aj spôsobov kuchynskej úpravy rôznych druhov mias, ktoré má morka zastúpené.

Pre porovnanie s najtradičnejším druhom hydiny na slovenských stoloch kurčatom, má morka jatočnú výťažnosť (t.j. percentuálny podiel hmotnosti jatočne opracovaného tela zabitého zvieraťa v teplom stave z hmotnosti živého zvieraťa pred zabitím) až o 10% vyššiu ako má kurča, a pohybuje sa na úrovni 80 – 85 %.

Pre porovnanie, kosti kurčťa tvoria až 31 % hmotnosti jatočného tela, u morky je to okolo 24 %. Hovorí sa, že morka má až 9 druhov mäsa, čo poukazuje na jej široké uplatnenie v gastronómii. Čo sa týka dietetických vlastností, má vyšší obsah bielkovín a esenciálnych aminokyselín (najmä lyzínu), menej tuku a vody.

Pri dnešnom rýchlom a intenzívnom výkrme kurčiat (38 - 42 dní) niet divu, že kvalita mäsa je niekde inde.

Ekonomika chovov núti producentov kurčiat skracovať dobu výkrmu a zrýchľovať obrátkovosť chovov, čo sa v konečnom dôsledku musí podpísať na zdravotnom stave zvierat a s tým aj núti chovateľov používať antibiotiká, dokonca niekedy aj „prevenčne“! Morka v tomto zmysle nie je tak geneticky vyspelá a aj preto trvá výkrm dlhšie a kvalita mäsa je omnoho vyššia. Nechceme haniť kuracinu, tá zostane vždy lídrom na trhu s hydinovým mäsom, ale máme záujem nasmerovať morčacie mäso aj pomocou výstav, prezentácií a ochutnávok jedál a výrobkov z morčaciny na domácu gastronómiu, aby sa nepripravovala len v jedálňach a reštauráciách, ale stala bežnou súčasťou jedál aj v domácnostiach.

AKO NACHYSTAŤ PRIESTORY PRED NASKLADNENÍM ZVIERAT

Umiestnenie hál na výkrm

Výkrm moriek sa najčastejšie robí v starých halách, v bývalých družstvách (maštale po dobytku, ošípaných) a rôznych skladoch. Aj tu Vám vieme poskytnúť cenné rady, ako tieto priestory prerobiť a prispôbiť potrebám moriek, hlavne čo sa týka technológie kŕmenia, napájania a vetrania. Ale pokiaľ je tá možnosť a môžete si sami vybrať priestor, alebo postaviť novú halu, neváhajte nás kontaktovať. Ideálne je mať halu ďalej od obývaných častí (sťažnosti na zápach), umiestnenú mimo iných hospodárskych zvierat (biosecurity), absolútne nevhodná je kombinácia s inou hydinou (najmä vodnou - prenos ochorení), ale aj väčší výskyt divožijúceho vtáctva. Aj prítomnosť veľkých hospodárskych zvierat môže v určitých fázach výkrmu rušiť zvieratá a spôsobiť aj ich splašenie.

Drobnochovatelia využívajú už existujúce objekty, staré kuríny, maštale... Ale ak sa rozhodnete stavať novú morkáreň, je vhodné ju umiestniť na južnú záveternú stranu s možnosťou zavrieť zvieratá na večer (ochrana pred nečasom, predátormi ...), s ohradeným zeleným výbehom.

Čistenie, deratizácia a dezinfekcia

Všetky priestory vrátane okolia chovných priestorov (prístupové cesty) sa musia mechanicky zbaviť nečistôt a zvyškov biologického odpadu (hnoja). Potom sa priestory umyjú tlakovou vodou, môžete vypáliť betónové podlahy (propán-butánová fľaša s horákom).

Je nutná deratizácia, zbaviť sa všetkých hlodavcov v okolí a udržiavať deratizačné staničky od tohto obdobia stále plné a aktívne.

Nasleduje dezinfekcia mokrá, na báze chlóru, formaldehydu (DES 03, Biocid)... Môžu sa vylíčiť steny a sokle vápnom. Dezinfikujú sa rozvody vody, napájací systém (Systemclean). Po naskladnení technológie (umytej) sa robí ešte deň pred zástavom tzv. plynovanie. Pomocou fugovacieho dela sa celý priestor zaplynuje a až pred naskladnením zvierat sa odvetrá (DES 03, dezinfekčné dymovnice...)

Drobnochovatelia: je vhodné robiť výkrm sezónne (apríl, resp. august), čiže na zimné obdobie prerušiť chov, vyčistiť priestory, vyvápniť, ak sa dá aj vydezinfikovať a nechať odpočínúť (vymrznúť). Zabráňte premnoženiu hlodavcov, vonkajších (švole) aj vnútorných parazitov a niektorých ochorení. Chov v zimnom období je ekonomicky náročnejší.

Nastielanie a technológia

Podstielka musí byť zdravotne nezávadná a suchá (bez plesní a iných cudzorodých látok). Najčastejšie sa používa slama, hobliny, rašelina v drobnochove aj seno a ich kombinácie. Do vysušenej haly sa navozí podstielka a nastelie sa do výšky minimálne 10 cm. Slúži na začiatku hlavne ako izolant pre jednoduchové morky (JDM), neskôr sa mieša s trusom zvierat.

Podľa spôsobu naskladnenia (do kruhov, boxov, sekcií, alebo celoplošne) sa rozmiestni technológia kŕmenia, napájania a zdroje tepla, aby bola stále v dosahu JDM. Zdroj tepla vytvára tepelný kužel, ktorý je nasmerovaný do stredu (mimo kŕmenia a napájania). Pre predstavu, keď sa dávajú zvieratá do kruhov o priemere 3,5 m (čo je cca pre 350 ks JDM) tento kruh obsahuje minimálne:

- 1 x zdroj tepla (kvočna plynová, elektrická)
- 3 - 4 x napájačka
- 4 x krmítka + prídavné (preložky na vajcia)

Obr.č.1. Optimálne umiestnenie krmítiek, napájačiek a zdroja tepla pri odchove v kruhoch

Obr.č.2. Odchov vo väčších boxoch

Obr.č.3. Odchov „celoplošný“

Obr.č.4. Pomocný teplomer vo výške zvierťaťa

Zabezpečia sa rizikové miesta v hale. Do kútov sa dajú do oblúka pletivá zabraňujúce nakopeniu zvierat, zabezpečia sa kanále, predely hál atď.

Po nastlaní a navození technológie sa zvyknú priestory na minimálne 24 hodín zaplynovať. Deň pred naskladnením sa umyjú napájačky, spustia sa, nakrími sa a 6 hodín pred naskladnením sa vykúri hala. Takto sa odskúša všetka technológia a až v tomto momente sme pripravení na naskladnenie JDM.

***Drobnochovatelia:** malé množstvá sa odchovávajú v drevených bedniach, ale aj v kartónovej krabici od starého televízora či chladničky. Niekedy je nutné zmenšiť priestor v kuríne, maštali, aby sme dokázali zabezpečiť teploty. Nastielame (slamou, senom, hobliny, piliny), čiže savý materiál, ktorý súčasne slúži aj ako tepelná izolácia. Provizórne sa dá aj na novinách, kartóne, koberčeku, ale s častým menením. V takomto provizórnom zariadení stačí jedna kvočka (100 – 350 W), jedno krmítko (najmenší hrantík pre kuriatka, alebo klobúkové krmítko s väčšou zásobou krmiva), jedna napájačka s nízkou hranou (miska, klobúková) a samozrejme teplomer do priestoru vo výške zvieraťa (Obr.č.4.). Pozor na hĺbku vody (max. po kolienka).*

DEŇ „D“ – NASKLADNENIE

Preprava

Zvieratá sú prepravované k chovateľovi rôznymi spôsobmi. Pri väčších odberoch zabezpečujeme prepravu špeciálnymi vozidlami, kde sú zabezpečené presné teploty a ventilácia. Dôležitá je aj vzdialenosť na ktorú sa zvieratá prepravujú. Nie je problém dopravovať JDM aj na vzdialenosť 1000 km a do 32 hodín od vyliahnutia. Zvieratá sú vyživované žltkovým vakom, takže cestu bez problémov zvládnu. Je možné dať na takúto cestu Grogel - gélové krmivo, ale nie je to nevyhnutné.

Obr.č.5. Preprava špeciálnymi vozidlami

Obr.č.6. Krabica na prepravu JDM s gélovým krmivom

Drobnochovatelia: pri osobnom odbere treba dávať pozor, aby sa nám zvieratá v krabiciach nepodchladili, alebo naopak neprehriali resp. nezaparili. Ideálna teplota v priestore je okolo 25°C, pričom zvieratá si vygenerujú v krabici aj 30 – 35°C.

Dôležité je samozrejme aj vetranie. Aj do osobného auta sa dá dať aj 1000 ks zvierat (t.j. 10-12 krabíc), ale tam treba myslieť už aj na vetranie. My poskytujeme kartónové krabice (na 70 - 80 ks) nastlané s papierovou vlnkou, rozdelené na štvrtiny (čo zabezpečuje ochranu pred nakopením moriek), s bočným a vrchným perforovaním (prúdenie vzduchu). Samozrejme zákazníkom ktorí si prídu pre 10 – 20 ks JDM stačí aj krabica od topánok.

Preberanie JDM

Dostávate zvieratá podľa objednávky, t.j. ponúkané sú:

- mix, nesexované pomer pohlavia cca 48 % moriak: 52 % morka
- sexovaný moriak
- sexovaná morka

Sexované zvieratá sú triedené podľa pohlavia maďarskými sexátormi s minimálnou presnosťou 98%.

K objednaným zvieratám dostávate tzv. bonifikáciu 3 %, sú to zvieratá navyše ktoré zvyknú vypadnúť v priebehu prvého týždňa, sú to tzv. liaharenské úhyny. Ale nie je to pravidlo, niekedy vypadne 0,5 % inokedy 2 %.

Ďalej ponúkame kauterizáciu („orezávanie“) zobákov. Jedná sa o nekrvavý spôsob kde je pomocou laserového lúča kauterizovaný vrchný zobáčik v požadovanej vzdialenosti a tento do 5 dní odpadne.

Obr.č.7. Kauterizovaný vrchný zobáček

Obr.č.8. Vysypanie JDM z krabíc

Táto úprava nie je nevyhnutná, ale niektorí chovatelia sa na to naučili a takto predchádzajú hlavne vo veľkochovoch možnému odobávaniu. Je možné zvieratá v liahni aj vakcinovať pomocou aerosolovej vakcíny TRT, kde JDM-ky získavajú imunitu voči základným chorobám.

Po vyložení krabíc do haly je vhodné ich nechať zopár minút odpočinúť, morky sa v krabiciach ukludnia a vyrovnajú sa teploty. Je dobré ich skontrolovať, t.j. pozrieť či neboli úhyny počas prepravy, či nie sú zaparené, utlačené, môžete náhodne skontrolovať počet v krabici, skúsiť či nemajú studené nožičky, či sú dobre zatiahnuté pupky. Nie je na škodu zvieratá odvážiť, aby ste mali „počiatočné“ váhy. Hmotnosť jednodňovej morky závisí od rôznych okolností.

V prvom rade z akého krdla boli liahnuté (mladší/starší, t.j. menšie/väčšie vajcia), ako sa liahli, dĺžka prepravy. Štandardne mávajú zvieratá 50 – 70 g. Neznamená to, že menšie zvieratá sú zlé, často bývajú aktívnejšie a hmotnosť rýchlo doženú. Niektorí chovatelia vakcinujú s TRT zvieratá (aerosolom postriekané zvieratá v krabici) až na hale. V menších chovoch to nie je nevyhnutné. Krabice sú rovnomerne rozložené v priestore, teplota okolia je 26 - 28 °C, pod zdrojom tepla 35 - 40 °C, nakrímené a napojené (aspoň 1 h pred, ohriatie vody). Až v tomto momente môžeme zvieratá vysypať z krabíc, pričom postupujeme zozadu dopredu smerom ku vchodu. Hneď sa vynášajú krabice. Keďže zvieratá nás nasledujú, je dobré ich „natiehnúť“ dozadu a potom opustiť halu, čím ich rovnomerne roztiahneme.

Drobnochovatelia: JDM -ky vypúšťame do vykúreného priestoru s ohriatou vodou (na teplotu prostredia) a nasypaným krmivom. Skontrolujeme, či nemajú studené nožičky, či sú dobre zatiahnuté pupky.

SVETLO, TEPLA A VENTILÁCIA

Svetlo

Pri príjme sa má svietiť prvý deň 23 hodín s intenzitou 80 - 100 Luxov. Odporúča sa nechať zvieratá najesť sa a napiť, a po cca 5 hodinách im zhasnúť svetlo na 1 hodinu.

Ďalší deň pridáme 1-2 hodiny tmy a takto do 5. - 7. dní predĺžime tmu na 8 hodín, čo zostane až do konca výkrmu (16 h svetlo/8 h tma). Z praktických dôvodov sa odporúča tma od 22:00 do 6:00 rána. Keď sa zvieratá rozkrmia a napijú, na druhý deň znížime intenzitu svetla na 80 Luxov. Čo sa týka svetelného spektra, má sa používať svetelný zdroj s parametrami ≥ 4000 Kelvinov. Je dobré mať svetlo rovnomerné v celom priestore a pri náznaku odobávania sa treba svetlo tmiť.

***Drobnochovatelia** spravidla neriešia svetelné režimy, keďže kvočňa je súčasne svetelný aj tepelný zdroj. Rozširovaním priestoru im zabezpečíme aj tmavšie miesta, kde sa dokážu vyspať.*

Teplo

Jedným z najdôležitejších faktorov úspešného odchovu moriek v prvých týždňoch je teplo a sucho. Na začiatku je treba zabezpečiť vysoké teploty, a to až 26-28°C v priestore a 35-40°C pod zdrojom tepla. Postupne uberáme každý týždeň po 1-2 °C, odstavujeme každú druhú kvočňu, navyšujeme ventiláciu a postupne zvieratá „otužujeme“. Netreba sa držať za každú cenu tabuľkových hodnôt, zvieratá nám samé povedia či sú spokojné (hovoríme o tzv. pocitovej teplote, ktorá je kombináciou tepla a vlhkosti). Keď sa zhlukujú je im zima, keď sa tlačia k studeným stenám je im teplo. Ideálne je, keď zvieratá pracujú po celom priestore haly, rovnomerne rozptýlené. Náročnosť odchovu pribúdajúcimi týždňami klesá a zvieratá po 6. týždni veku sú už odolné. Optimálne teploty pre staršie zvieratá sú okolo 15-20 °C, kedy zvieratá ideálne zhodnocujú krmivo. Ani nižšie teploty nie sú problém, zvieratá vytvárajú „živočíšne“ teplo, ale je to už na úkor konverzie krmiva,

a teda ekonomiky chovu. Niekedy je pri vonkajší teplotách -20°C a vnútornej teplote v hale $2 - 4^{\circ}\text{C}$ lepšie prikúriť, ako „kúriť“ krmivom, teda mať vyššie spotreby krmiva.

Obr.č.9. Meranie teploty pod elektrickou kvočkou

Obr.č.10. Naskladnené zvieratá

Drobnochovatelia: hore uvedené teploty sa snažíme dodržiavať tak, že regulujeme vzduchotesnosť odchovného priestoru. Odkrývaním vrchného kartónu alebo vetracej štrbiny (resp. zdvíhaním kvočne nad podostielku) regulujeme nielen vetranie, ale aj teploty. Keď sa náhle vonku ochladí a v debničke nedokážeme udržať požadovanú teplotu, musíme ju premiestniť dnu alebo pridáme ďalší zdroj tepla. Vlhkosť nám reguluje napájačka, resp. trus moriek. Zvieratá nám samé povedia, či sú spokojné (hovoríme o tzv. pocitovej teplote, ktorá je kombináciou tepla a vlhkosti). Keď sa zhlučujú a „pištia“ je im zima, keď sa tlačia k studeným stenám je im teplo. Ideálne je, keď zvieratá pracujú (aj zaspávajú) po celom priestore krabice, rovnomerne rozptýlené. Keď podrastú (2 týždne), spravidla otvárame jednu stranu bedni (krabici) do väčšieho priestoru s možnosťou návratu pod kvočnu. Zvieratá takto otužujeme.

Obr.č.11. „Spokojné“ rovnomerne rozptýlené zvieratá

Používajú sa rôzne zdroje tepla a to:

- **Kvočne - lokálne zdroje**, ktoré vytvárajú pod zdrojom tepelný kužeľ. Čím ďalej od stredu, tým je teplota nižšia. Môžu byť plynové alebo elektrické (žiarovky, odporové, keramické infralampy). Teplota sa reguluje buď ručne (zdvíhaním zdroja nad podostielkou na retiazke), alebo automaticky nastavením požadovaných teplôt pomocou

teplotných čidiel. Výhodou je, že medzi jednotlivými kvočnami sú rôzne teplotné zóny a zvieratá si vedia nájsť vyhovujúcu teplotu.

- **Centrálné zdroje**, ktoré zabezpečujú vykurovanie celého priestoru, spravidla spojené aj s ventilátorom pre rovnomerné rozptýlenie ohriateho vzduchu. Bývajú plynové, elektrické i na tuhé palivá.

Je ideálne mať skombinované oba systémy, čo nám zabezpečí ideálne teplotné rozloženie. Zdroje musia byť predimenzované, čo nám umožní udržanie požadovaných teplôt aj pri extrémnych zmenách počasia (hlavne v zime). Samozrejme najekonomickejšie je robiť jarné a letné odchovy, kedy nemáme problémy s teplotami, ale požiadavky trhu bývajú rôzne.

Obr.č.12. Elektrická kvočka

Obr.č.13. Centrálny zdroj

Ventilácia

Ventilácia je dôležitá pre správny rast, pohodu zvierat a hlavne ich zdravotný stav. V prvých dňoch zvierat je samozrejme minimálna (je nová podstielka, zvieratá málo predýchajú, nechceme „vytiahnuť“ teplo), avšak pozor na plynové vykurovacie telesá a s tým súvisiaci obsah CO. Postupne zvieratá rastú, podstielka je vlhšia a aj potreby na výmenu vzduchu sú vyššie. Pri malých zataženiach a menších chovoch postačia okná, prípadne nejaký ten ventilátor. Pri väčších výkrmoch už sú systémy spravidla zautomatizované a ventilácia pracuje na základe požadovaných teplôt. Typy odvetrávania hál sú rôzne (pozdĺžne, tunelové, priečne...).

Je naprogramovaná minimálna ventilácia. Pri maximálnej by nemalo prúdenie vzduchu prekročiť 3 m/s. Takýto prievan už hydina neznáša dobre. V neskoršej fáze výkrmu sa začína z podstielky uvoľňovať čpavok, preto je vhodné mať nastavenú minimálnu ventiláciu, ktorá ide aj napriek nízkym teplotám. Treba si zapamätať, že zvieratá lepšie

znášajú suché teplo a aj suchú zimu, preto kvalita podstielky je dôležitá. Samozrejme záleží často aj na vonkajších klimatických podmienkach. Pri nesprávnej ventilácii dochádza k hromadeniu nežiadúcich plynov, vysokej prašnosti podstielky, alebo naopak k prievanu a s tým súvisiacim respiračným ochorením.

Drobnochovatelja: v drobnochove, kde zaťaženie na m² nie je veľké neriešime kvalitu vzduchu, ale skôr reguláciu teploty. Najčastejšie sa vetrá oknami, resp. sa otvoria dvere do výbehu. Pozor, zvieratá nemajú radi prievan (ani príliš veterné výbehy).

KŔMENIE A NAPÁJANIE

Výživa

Chceli by sme vyvrátiť fámy, že morka je tak prešľachtená a citlivá, že sa nedá chovať bez antibiotík, dokonca rastových hormónov. Sú to postupy praktizované v niektorých chovoch kureniec, kde sa automaticky dávajú na prvých 3-5 dní antibiotiká. Všetky tieto preparáty sú extrémne drahé a môžu sa použiť len v odôvodnených prípadoch, výnimočne.

Výživové potreby morky hlavne na začiatku výkrmu sú vysoké. Zvieratám sa vyvíja prvé týždne tráviaci, kardiovaskulárny a kostrový systém, čo je veľmi dôležité. Preto odporúčame hlavne na prvé týždne dávať Štartér pre morky, ktorý obsahuje až 26 - 28,5 % dusíkatých látok (Protein, NL). KKZ zabezpečí správny vývoj a rast zvierat. Výhodou kompletných kŕmnych zmesí (KKZ) je, že garantujú kompletnú výživu, pričom je samozrejme potrebné zabezpečiť dostatočný prísun pitnej vody. Zvieratá dostávajú v jednotlivých fázach rastu potrebnú

výživu a vitamíny. Morky môžete dochovať aj na dvore či záhrade, keď sa vyhnete rôznym rizikám, ale opäť zdôrazňujeme potrebu správne ich naštartovať, najlepšie pomocou KKZ. Všetky zmeny výživy musia byť postupné. V praxi to znamená, že pri prechode z jednej zmesi na druhú je dobré aspoň 2-3 dni zmesi miešať, kým sa prejde trvalo na tú druhú. Často sa stáva, že ľudia kupujú zvieratá 6 týždňové a pustia ich na iné krmivo a potom sa čudujú, že morka prestane žrať, hnačkuje a na čas sa zabrzdí v raste. Je vhodné sa informovať od chovateľa, čím krmil a potom zabezpečiť plynulý prechod, alebo pokračovať v kŕmení daným krmivom. Všeobecne platí, že čím sú zvieratá staršie, tým lepšie znášajú zmeny a môžeme povedať, že zviera o váhe 5-6 kg je už „za vodou“.

KKZ rozdeľujeme podľa fázy výkrmu a teda aj obsahu NL (dusikatých látok) na štartovacie (intenzívne) a finálne KKZ. Ponúkajú ich rôzne spoločnosti s rôznym označením ako De Heus (Kr1-7), Afeed (MR1 – 4), Energys (Morka mini, midi, maxi) atď. Po starom označovaní ako Hyd 12-16. Vo všeobecnosti platí že prvé zmesi sú s najvyšším obsahom NL až 29 % NL a postupne to klesá až vo finálnych zmesiach na 18 % NL. Štartovacie zmesi mávajú menšiu granulku (2mm), resp. bývajú drvené a ostatné sú väčšie (3 mm).

Drobnochovatelia sa snažia vychovať lacno a zo svojich zdrojov. Je to možnosť a pri dodržaní určitých zásad sa to čiastočne aj dá. No treba aj povedať, že hybrid BIG 6 je morka vyšľachtená na intenzívny výkrm. Preto, keď chcete využiť jej plný potenciál a za krátky čas urobiť maximálny výsledok, odporúčame používať kompletne kŕmne zmesi pre morky, ktoré sú vybilancované a doplnené o všetky vitamíny, mikro a makro prvky a farmaceutiká. Naproti tomu, keď si drobnochovatelia šrotujú vlastné jadro musia dbať na jeho kvalitu, dopĺňať rôzne vitamínové premixy

v správnom pomere, podávať antikokcidiká (pozor len do 12-14 týždňa, potom sú toxické) a výkrm potom nieje taký efektívny a predlžuje sa aj o niekoľko týždňov, ale na druhej strane sa chovateľ môže pochváliť tzv. „biomorkou“ z dvora. Morky môžete dochovať aj na dvore, či záhrade, keď sa vyhnete rôznym rizikám, ale opäť zdôrazňujeme potrebu správne ich naštartovať, najlepšie pomocou KKZ.

Napájanie

Na napájanie sa používa výlučne pitná voda. Zvieratá musia mať k nej prístup nepretržite bez ohľadu na spôsob chovu. Dôležité je každodenné umývanie napájačiek, čím zabránime vytváraniu slizkých bakteriálnych povlakov, ktoré môžu spôsobovať rôzne črevné problémy.

Preto aj do klobúkových napájačiek so zásobníkom vody neodporúčame dávať vodu na viac ako 2-3 dni (hlavne v letnom období), aby sa zbytočne neprehrievala a nedochádzalo ku kvaseniu vody z krmiva, ktoré morkám do vody vypadne. Ak máme od zdroja vody napojený nízkotlakový rozvod alebo obeh (obehové čerpadlo s nádržou) je vhodné vždy po turnuse dokonale systém vydezinfikovať (Systemclean, ...). Systém s nádržou má veľa výhod. Môžeme kontrolovať množstvo vody, ktoré zvieratá vypijú, voda sa priebežne temperuje, vieme podávať vitamíny poprípade lieky. Tento systém umožňuje dávať do obehu aj okyselovadlá najčastejšie na báze kyseliny mravčej, ale osvedčili sa aj jednoduché a lacné riešenia podávaním octu (0,5 l / 100 l vody). Okyslenie vody čiastočne zabraňuje tvorbe bakteriálnych povlakov a má tak isto priaznivý vplyv na črevnú mikroflóru zvierat.

Drobnochovatelia: zvieratá musia mať neustály prístup k vode. Najčastejšie sú to rôzne nádoby, vedrá, ale aj klobúkové napájačky so zásobníkom vody. Voda nesmie v zime zamrzieť a v lete sa prehrievať (umiestnenie do tieňa). Vodu meníme často (podľa potreby, aby neskvasila) najlepšie denne.

VETERINÁRNA STAROSTLIVOSŤ

Každý väčší chov vyžaduje veterinárny dohľad, kde pri permanentnom a intenzívnom zaťažení hál a postupnej mikrobiologickej únave prostredia vzniká vyššie riziko výskytu chorôb a ich nepriaznivý dopad na ekonomiku chovu. Proti zavlečeniu chorôb do chovu slúži dezinfekčná slučka, t.j. dve šatne, kde sa chovateľ osprchuje a prezlečí do pracovného oblečenia, vstup do haly len cez dezinfekčnú rohož.

Základná vakcinačná schéma je v prvom dni TRT, v 3. týždni pseudomor hydiny (Newcastle) s revakcináciou 5.-6. týždeň. V prvých týždňoch je vhodné podávať vitamín AD3 vo vode.

Kokcidióza - parazitárne ochorenie čriev spôsobené jednobunkovými prvokmi. K tlmeniu tohto ochorenia, ktoré spôsobuje chradnutie zvierat so zníženým príjmom krmiva sa využívajú antikokcidiká podávané najčastejšie v krmných zmesiach. Pozor na doporučenú dĺžku podávania AK výrobcami KZ, niektoré (napr. ionofóry) sú vo vyššom veku pre morky toxické.

Histomoniáza - (Čiernohlavosť moriek) býva problémom malých chovov, kde sa na „dvore“ chová viacero druhov hydiny. Často sú zamorené hlavne vonkajšie výbehy, ktoré treba dôkladne dezinfikovať.

Rhinotracheitída – je vírusový zápal dýchacích ciest spôsobený pneumovírusom (výtoky z nosa, kýchanie, zápal spojiviek). Vakcinácia JDM pomocou TRT vakcíny.

CRD – je chronické respiračné ochorenie spôsobené mikoplazmou - galisepticum (kýchanie, opuch hlavy). Vyskytuje sa v chovoch, kde sa nachádzajú najčastejšie nosnice, alebo iná hydina (hlavne vodná)

Pri výskyte hnačiek spôsobených hlavne zmenou krmiva a drobnými tráviacimi problémami funguje aj modrá skalica (liekovej kvality) s dávkovaním do vody (0,5 g / 1 l vody).

***Drobnochovatelía:** pre zabezpečenie zdravého chovu je dôležité prerušovať cyklus a robiť prestávky vo výkrme, ako i pravidelná dezinfekcia a deratizácia. Určite neublíži umývanie si rúk a pracovné oblečenie, keď idete medzi zvieratá.*

Pri úhyne hydiny v okolí treba urobiť opatrenia, zamedziť prístupu voľne žijúceho vtáctva a hlodavcov ku krmeniu, nenavštevovať susedné chovy, dodržiavať hygienu.

Kokcidie vyriešia štartovacie zmesi na prvé týždne s antikokcidikami a prevencia voči histomoniáze zabezpečí metronidazol.

NA ZÁVER ...

Zopakujme si všeobecné zásady:

- Príprava je dôležitá - zvieratá dávame do haly, alebo iných priestorov, ktorésú 100% pripravené a všetky systémy sú odskúšané
- DDD - pravidelne dezinfikujeme, deratizujeme a dodržiavame hygienu
- Hydinu nekombinujeme - vyhneme sa tým mnohým

zdravotným problémom, ak je to nevyhnutné, chováme ich čo najdlhšie oddelene. Staršie zvieratá sú odolnejšie

- Zvieratám doprajeme - morky do 6. týždňa sú náročné, preto im doprajme správne teploty, krmivá a zvýšenú starostlivosť. Dobrý štart je veľmi dôležitý. V neskoršom období sú morky tolerantnejšie na pochybenia a výživové experimenty chovateľov
- Počúvajte zvieratá - aj keď to chce trochu praxe, ale zviera nám povie, čo potrebuje. Netreba sa za každú cenu držať tabuľkových hodnôt. Zistíte, kedy je zviera spokojné, kedy mu je teplo, zima, nemá v dosahu krmivo, vodu, kedy je smutné (možný problém), alebo príliš aktívne (rozďobávanie - stlmiť svetlo) ...
- Prevencia chorôb - oddelený chov, krmivá s antikokcidikami, hygiena, vakcinácia

Obr.č.14. 6.týždňové zvieratá

Obr.č.15. 10.týždňové zvieratá

Obr.č.16. 15.týždňové zvieratá pred vyskladnením

Úlohou tejto brožúrky nebolo striktne nadiktovať, ako sa má výkrm robiť. Sú to všeobecné zásady, ktoré pomôžu zorientovať sa hlavne novým chovateľom. Poznáme mnoho chovateľov, ktorí to robia profesionálne „tabuľkovo“, ale aj takých, ktorí to robia „na kolene“ v rámci svojich možností popri zamestnaní a dosahujú vynikajúce výsledky. Preto radi prijmem od Vás nejaké rady a osvedčené postupy, ktoré eventuálne zahrnieme do ďalšej verzie tejto príručky. Myslíme si, že chovateľský servis je veľmi dôležitý a máme čo v tomto smere doháňať. Výkrmové parametre tohto hybridu nájdete v nižšie uvedených tabuľkách:

Morka					
<i>Vek v týždňoch</i>	<i>Vek v dňoch</i>	<i>Hmotnosť v kg</i>	<i>Priemerný denný prírastok</i>	<i>Kumulatívny konverzný pomer krmiva</i>	<i>Denný príjem krmiva v gramoch /deň</i>
1	7	0.17	24.0	0.89	21
2	14	0.35	25.1	1.26	42
3	21	0.64	30.3	1.42	66
4	28	1.04	37.1	1.50	94
5	35	1.57	44.8	1.57	128
6	42	2.22	52.8	1.63	165
7	49	2.98	60.8	1.69	203
8	56	3.82	68.3	1.76	242
9	63	4.73	75.1	1.83	278
10	70	5.68	81.1	1.91	312
11	77	6.64	86.3	1.99	341
12	84	7.60	90.5	2.08	367
13	91	8.54	93.8	2.17	389
14	98	9.45	96.4	2.26	408
15	105	10.32	98.3	2.36	425
16	112	11.15	99.6	2.46	438
17	119	11.94	100.3	2.56	449
18	126	12.68	100.6	2.67	458
19	133	13.36	100.5	2.77	463
20	140	14.00	100	2.88	466

Tab.č.1: Výkrmové ciele morky

Moriak					
<i>Vek v týždňoch</i>	<i>Vek v dňoch</i>	<i>Hmotnosť v kg</i>	<i>Priemerný denný prírastok</i>	<i>Kumulatívny konverzný pomer krmiva</i>	<i>Denný príjem krmiva v gramoch /deň</i>
1	7	0.18	25.7	0.93	24
2	14	0.39	27.9	1.26	46
3	21	0.73	34.7	1.40	75
4	28	1.22	43.7	1.46	111
5	35	1.90	54.2	1.52	154
6	42	2.75	65.5	1.56	204
7	49	3.77	77.0	1.62	256
8	56	4.94	88.2	1.67	308
9	63	6.22	98.7	1.73	356
10	70	7.57	108.1	1.79	399
11	77	8.96	116.3	1.85	436
12	84	10.36	123.3	1.92	467
13	91	11.76	129.2	1.98	496
14	98	13.16	134.3	2.05	524
15	105	14.55	138.6	2.12	554
16	112	15.95	142.4	2.19	583
17	119	17.33	145.7	2.26	611
18	126	18.70	148.4	2.33	635
19	133	20.04	150.7	2.41	653
20	140	21.33	152.3	2.48	665
21	147	22.56	153.4	2.55	671
22	154	23.72	154.0	2.63	672
23	161	24.81	154.1	2.70	670
24	168	25.82	153.7	2.77	666

Tab.č.2: Výkrmové ciele moriaka

Branko Nitra, a.s.

Novozámocká 184, 949 05 Nitra

Tel.č.: +421 910 247 484

+421 903 703 265

E-mail: sales@branko-nitra.eu

Web: www.branko-nitra.eu